

כוח משיח: מחשבות על לוחמים יהודים במלחמת העולם השנייה

הרשו לי להשאיר לשיקול דעתכם באיזו מולדת מדובר ואיזה גורל יועד לעם ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל בזוהר ההוא. הרי אחרי המלחמה תכנן סְטֵלִין לעשות ליהודים מה שעשה קודם לטְטֵרִים של קְרִים – הגליה ומוות "טבעי". רק מותו של סטלין הציל אותנו (בשנת 2013 התקיים באוניברסיטת בר-אילן כנס המוקדש ל-"פורים דמוסקבה").

נחזור ללחימתם של יהודים נגד היטלר בשורות הצבא האדום. בלי לגרוע מחשיבות תפקידה של ברה"מ בניצחון על גרמניה, נזכיר כי על פי הערכות שונות איבדה ברה"מ 20 עד 28 מיליון אנשים בזמן שגרמניה – רק 4 עד 6 מיליונים, וזה בשתי החזיתות. המסקנה המתבקשת היא שהסובייטים המיתו אנשים בסיטונאות ללא יעילות, ואכן נכון הדבר וידוע לכל מי שקצת למד את העניין. כמה מבני עמנו נפלו כבשר תותחים ללא שום תעלת? האם פחות מאשר ניצלו בזכות הצבא האדום? איני יודע.

אך מאידך בל נשכח היבט נוסף. מבחינתנו, הקרב החשוב ביותר במלחמה ההיא הוא לענ"ד קרב אל-עלמיין (הראשון) בקיץ 1942 בו הוכרע דינה של שיבת ציון לכף זכות. ומה אם היטלר היה כובש את מוסקבה ב-1941? ברה"מ כנראה לא היתה מתפרקת, אך צבא גרמניה היה מקבל הפוגה רבתי, הקורפוס האפריקאי של לומל היה מקבל תגבורת רצינית – על השלכות איני חפץ לחשוב.

ומה אם היטלר לא היה תוקף את סטלין ביום 22 ביוני 1941? מקובל לומר כי אז הוא היה משמיד את כל יהודי אירופה ולא רק 75%. האמנם? הרי אם היטלר לא היה תוקף את סטלין ב-22 ביוני – סטלין היה תוקף את היטלר שבועיים עד חודש מאוחר יותר. הנתונים והניתוחים שהתפרסמו בעשרים השנים האחרונות מראים את זה מעבר לכל ספק סביר. ברה"מ היתה נכנסת למלחמה בכל מקרה. מבחינתנו אנו, אז היה כנראה טוב יותר: היטלר לא היה מתקדם כפי שהתקדם, ואולי השואה בממדיה הנוראים לא היתה מתרחשת כלל. הרי רק אחרי הפלישה לברה"מ ומיד לאחר מכן, יצא הפתרון הסופי, רצח המוני בני עמנו, מן הכוח אל הפועל. נכון שגיטו ורשה נוסד לפני כן, ונכון שפרעות ורציחות לא היו נדירים גם קודם, אך השמדה שיטתית התחילה להתבצע בשטח ברה"מ. רק מאוחר יותר בשנת 1942 הופיעו קְלֵיִץ, סוביבור, אושוויץ ואחרים.

הנסתרות לה'...

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנדע להתבונן בדרכי השגחתו, להבין ולהשכיל, ללמוד וללמד, ונהיה ראויים לברכתו: *ה' עוז לעמו ייתן, ה' יברך את עמו בשלום.*

סוף ספר במדבר עוסק לא מעט במלחמות. למה ערב הכניסה לארץ, ארץ זבת חלב ודבש, ארץ בה לעם ישראל מובטח שלום, התורה עוסקת במלחמה דווקא? למה בפסוק *ה' עוז לעמו ייתן, ה' יברך את עמו בשלום* (תהלים כט יא) – ברכת השלום צמודה לברכת העוז שקודמת לה?

את התשובה ניתן למצוא במאמר חז"ל: חותמו של הקב"ה – אמת (שבת נה). וזו האמת הידועה, ששלום מביא שלום רק בתעמולה של "שלום עכשיו", ואילו במציאות שהקב"ה הטביע בעולמו – רק מלחמה מביאה שלום. כך היה ערב הכניסה לארץ, כך היה בתקופת ההתנחלות הראשונה וכך גם לאחר מכן. הנוסחה השמאלנית כי "מלחמה אף פעם לא פותרת בעיות אלא רק דוחה את פתרון" דומה במשמעותה לקביעה המוצדקת כי רפואה אף פעם לא מצילה אדם ממוות אלא רק דוחה את מותו. יתר על כן, כתב הראי"ה: "כשיש מלחמה גדולה בעולם, מתעורר כוח משיח" (אורות המלחמה א). איזו מלחמה נקראת גדולה? האם מלחמת מדיין למשל (12,000 לוחמים מצדנו סה"כ) היא מלחמה גדולה? שאלה נוספת: איזו מלחמה גדולה יותר מבחינת התעוררות כוח משיח: המלחמה בין הוטו לבין טוטסי ברואנדה (1994) בה נהרגו מאה רבבות בני אדם תוך חודשים ספורים, או קרב תל-חי אשר לפי כל קנה מידה אובייקטיבי גם קרב לא ייקרא אלא היתקלות זעירה? אך על אף כל השאלות, קביעתו של הראי"ה נראית נכונה עד מאוד. רצוני לדון אפוא בדרכי המשיח, בדרכי ההשגחה כשהיא באה לידי ביטוי במלחמה, ורצוני להתרכז במלחמת העולם השנייה – מלחמה אשר לאיש אין ספק לגבי גדולתה.

כיצד להתייחס ללחימת היהודים בצבאות בעלות הברית? הרי מחד, חלקנו המעשי במאמץ המלחמתי היה זעיר בהתאם למספרנו, ומאידך אותם הבריטים תלו אחר כך את גיבורינו בניסיון למנוע את עצמאותנו המדינית. אבל אין לגרוע מחשיבות שני ההיבטים הבאים: (א) השתתפנו במאבק צודק נגד הרע בהתגלמותו; (ב) היינו בצד המנצח והוכחנו את עצמנו כשחקן רציני – מה שנתן לנו הן כוח התמד להמשיך במאבק והן משקל פוליטי, שכל זה (יחד עם זיכרונות השואה) הביא להקמת המדינה.

האם ניתן לומר אותם הדברים גם בעניין היהודים בצבא האדום? עם כל הצער, לא. על היבט (א) לעיל ניתן להתווכח, היבט (ב) לא שייך להם כלל. על מה נלחם הצבא האדום (עם כל היהודים הרבים שבו)? שלא תהיינה אשליות: לא למען הצלת היהודים ואף לא למען שחרור אירופה, אלא – בניגוד לבעלות הברית, ויש להדגיש את זה – למען כיבוש העולם. בין הראיות הרבות לכך יש לנו עדותו המצמררת של פנחס הכהן: לא פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן אשר עצר את המגיפה, אלא פנחס בן דוד הכהן, הלא הוא פְּנֵל קוֹגֵן, משורר רוסי צעיר ומוכשר אשר כמו רבבות אחינו בני ישראל התנדב בתומו לצבא האדום, לחם כקצין בסיירת ונפל ב-1942. שנה או שנתיים לפני כן הוא כתב באחד משיריו כמשיח לפי תומו: "אנו נגיע עד לנהר גֶּנְגֵס, אנו נמות בקרבות כדי שמיפן ועד אנגליה תזהר מולדתי."¹

¹ Но мы ещё дойдём до Ганга,
Но мы ещё умрём в боях,
Чтоб от Японии до Англии
Сияла Родина моя!